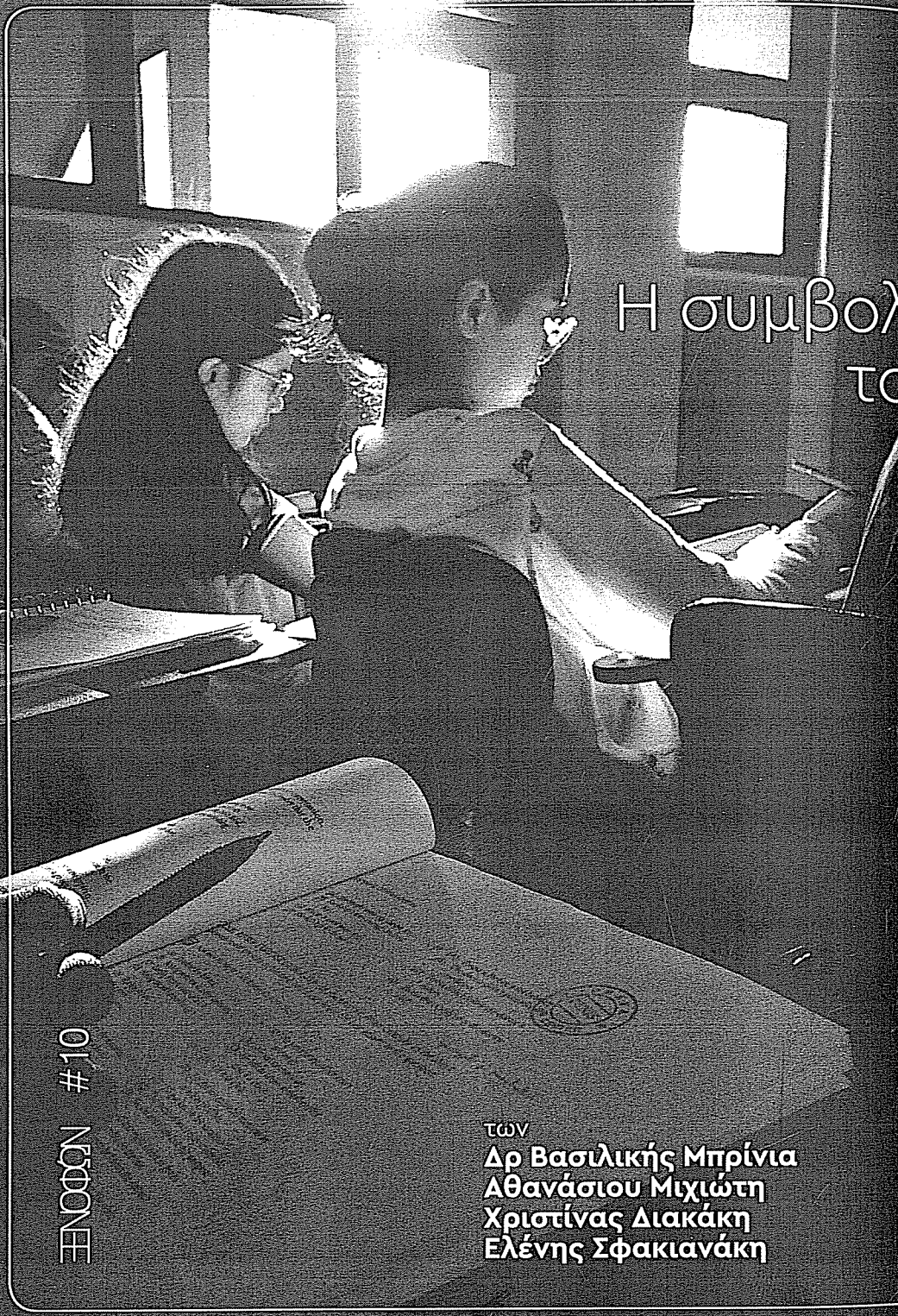

Η συμβολή Πανελλήνιου Μαθητικού του Οικονομικού Διαγωνισμού στην Α' Γυμνασίου

που διοργανώνει το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
στον Οικονομικό Εγγραμματισμό των μαθητών
στην Ελληνική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

*«Μέσα στη θλίψη της απέραντης μετριότητας, που μας πνίγει από παντού,
παρηγοριέμαι ότι κάποιι, σε κάποιο καμαράκι,
κάποιοι πεισματάρηδες αγωνίζονται να εξουδετερώσουν τη φθορά»*

«Μικρά έφυλον», Εν Λευκώ (1992), Οδυσσέας Ελύτης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στις μέρες μας όλο και περισσότερο καθίσταται κοινή παραδοχή ότι ο οικονομικός εγγραμματισμός είναι απολύτως απαραίτητος στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση καθώς προετοιμάζει τους μαθητές να γίνουν μελλοντικοί ενεργοί πολίτες με ορθολογική οικονομική και επιχειρηματική σκέψη.

Μέσα από την ενίσχυση των οικονομικών μαθημάτων στο Γυμνάσιο και αξιοποιώντας το μάθημα της 'Οικιακής Οικονομίας' στην Α' Γυμνασίου (που θα μπορούσε ενδεχομένως να μετονομαστεί σε 'Οικονομία και Βιώσιμη Ανάπτυξη') εισάγονται βασικές οικονομικές αρχές, εστιάζοντας έτσι στο «νοικοκυριό» ως τη μικρότερη οικονομική μονάδα και τη σχέση του με την οικονομία. Οι μαθητές/τριες αρχίζουν μέσω του μαθήματος της οικιακής οικονομίας να κατανοούν βασικές οικονομικές έννοιες όπως η ροή χρήματος, αγαθών και υπηρεσιών, αναπτύσσοντας έτσι σε αρχικό επίπεδο των οικονομική τους σκέψη μαζί με κάποιες δεξιότητες οικονομικής διαχείρισης.

Παράλληλα, αρχίζουν να αναπτύσσονται από τα πρώτα μαθησιακά βήματα των μαθητών στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση, οι βασικές επιχειρηματικές ικανότητες των μαθητών (όπως π.χ. η διαχείριση εσόδων, η κατάρτιση ενός προϋπολογισμού), συμβάλλοντας έτσι, μέσω μιας καινοτόμου εκπαιδευτικής δράσης όπως ο μαθητικός οικονομικός διαγωνισμός, στην ανάπτυξη, από την Α' Γυμνασίου, του οικονομικού εγγραμματισμού των νέων στη χώρα μας.

Πιστεύουμε ότι οι εκπαιδευτικές αυτές δράσεις θα μπορούσαν να ενισχύονται στις επόμενες σχολικές τάξεις με εκπαιδευτικές καινοτομίες όπως πχ οι εικονικές επιχειρήσεις, τα επιχειρηματικά σχέδια με επιχειρηματικές ιδέες των νέων κ.λπ. με στόχο μια ολοκληρωμένη εκπαιδευτική και παιδαγωγική παρέμβαση για την ανάπτυξη του οικονομικού εγγραμματισμού σε επίπεδο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στη χώρα μας.

Ο ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΕΓΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΧΩΡΑ ΜΑΣ ΚΑΙ Η ΑΝΑΓΚΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ο οικονομικός εγγραμματισμός είναι μια σύνθετη έννοια και, ως εκ τούτου, έχουν αναπτυχθεί διάφορες προσεγγίσεις για τον ορισμό του.

Ο Huston (2010) τον ορίζει ως τον βαθμό στον οποίο ένα άτομο κατανοεί και χρησιμοποιεί προσωπικές χρηματοοικονομικές πληροφορίες. Ο οικονομικός εγγραμματισμός θεωρείται επίσης μέρος του ανθρώπινου κεφαλαίου, καθώς συμβάλλει στη λήψη οικονομικών αποφάσεων, όπως η αποταμίευση, η αγορά κατοικίας και η σύνταξη. Άλλοι ορισμοί περιλαμβάνουν τόσο αντικειμενικές όσο

και υποκειμενικές γνώσεις, καθώς και τις δεξιότητες διαχείρισης των οικονομικών, συνδέοντάς τον με την έννοια της οικονομικής ικανότητας, η οποία περιλαμβάνει τη γνώση, την αντιλαμβανόμενη χρηματοοικονομική ικανότητα και την εφαρμογή θετικών οικονομικών συμπεριφορών.

Ο ΟΟΣΑ προτείνει έναν πιο περιεκτικό ορισμό (ΟΟΣΑ, 2014), σύμφωνα με τον οποίο ο οικονομικός εγγραμματισμός περιλαμβάνει τη γνώση και την κατανόηση των οικονομικών εννοιών, καθώς και την ικανότητα, τη θέληση και την αυτοπεποίθηση να τις εφαρμόσει κάποιος ώστε να λαμβάνει σωστές οικονομικές αποφάσεις, προωθώντας τόσο την προσωπική όσο και τη συλλογική οικονομική ευημερία. Άλλοι ερευνητές (Brinia & Notis, 2020) τονίζουν ότι ο οικονομικός εγγραμματισμός συνίσταται στη γνώση, τις δεξιότητες και τις στάσεις που επιτρέπουν στους πολίτες να εξασφαλίσουν οικονομική ασφάλεια για τον εαυτό τους και τις οικογένειές τους.

Μπορούμε να διακρίνουμε τον οικονομικό εγγραμματισμό σε τρεις βασικούς άξονες:

1. Γνώση και κατανόηση των οικονομικών θεμάτων, καθώς η αλλαγή συμπεριφοράς απαιτεί αρχικά γνώση. Ωστόσο, η γνώση από μόνη της έχει περιορισμένη επίδραση στη συμπεριφορά.

2. Ανάπτυξη δεξιοτήτων, καθώς η υιοθέτηση χρηματοοικονομικά υπεύθυνης συμπεριφοράς προϋποθέτει πρακτικές δεξιότητες, όπως η κατάρτιση προϋπολογισμού.

3. Αυτοπεποίθηση και κατάλληλες στάσεις, καθώς απαιτείται αυτοαποτελεσματικότητα και κίνητρο για την εφαρμογή της γνώσης στην πράξη.

Αυτή η διάκριση σχετίζεται με το μοντέλο των τριών πυλώνων του οικονομικού εγγραμματισμού (Braunstein &

Welch, 2002), το οποίο περιλαμβάνει τα ακόλουθα στοιχεία:

- Οικονομική ικανότητα και συμπεριφορά,
- Χρηματοοικονομική γνώση,
- Υποστήριξη από το κράτος και τους θεσμούς.

Οι οικονομικές γνώσεις και δεξιότητες σχετίζονται άμεσα με την ικανότητα διαχείρισης χρημάτων. Έρευνες έχουν δείξει (Remund, 2010) ότι τα χαμηλά επίπεδα οικονομικού εγγραμματισμού συνδέονται με κακές οικονομικές αποφάσεις, όπως η επιλογή δανείων με υψηλά επιτόκια, η υπερβολική δανειοληψία και η έλλειψη αποταμίευσης. Αντίθετα, υψηλά επίπεδα οικονομικής γνώσης συνδέονται με θετικές οικονομικές συμπεριφορές, όπως η διατήρηση τραπεζικού λογαριασμού, η δημιουργία αποταμιεύσεων και η έγκαιρη πληρωμή λογαριασμών.

Οι έφηβοι τείνουν να έχουν καλύτερη χρηματοοικονομική συμπεριφορά όταν νιώθουν αυτοπεποίθηση στις γνώσεις τους για τα οικονομικά. Επιπλέον, η διδασκαλία των οικονομικών μέσα από ενεργητικές διδακτικές μεθόδους, όπως η βιωματική μάθηση και η αυτοκατευθυνόμενη εκπαίδευση, βοηθά τους μαθητές να κατανοήσουν καλύτερα τις οικονομικές έννοιες και να αποκτήσουν πρακτικές δεξιότητες που τους κάνουν πιο άνετους με τη διαχείριση χρημάτων.

Διάφορα εκπαιδευτικά προγράμματα έχουν δοκιμαστεί για τη βελτίωση του οικονομικού εγγραμματισμού, από πιλοτικά προγράμματα για μαθητές μικρής ηλικίας έως πιο εξειδικευμένα προγράμματα για εφήβους, τα οποία περιλαμβάνουν προσομοιώσεις, ανάλυση προϋπολογισμού και βιωματικές δραστηριότητες. Έρευνες έχουν δείξει (Henager & Cude, 2016) ότι οι στοχευμένες οικονομικές εκπαιδευτικές παρεμβάσεις έχουν μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα, ιδιαίτερα

όταν συνδέονται με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών.

Λαμβάνοντας βέβαια υπόψη ότι οικονομικός εγγραμματισμός δεν σημαίνει απλώς γνώση, αλλά και εφαρμογή της γνώσης στην καθημερινότητα, η εκπαίδευση στις οικονομικές έννοιες θα πρέπει να ενσωματωθεί στο σχολικό πρόγραμμα και να προσαρμοστεί στις σύγχρονες προκλήσεις, όπως η σχέση μεταξύ οικονομικών αποφάσεων και περιβαλλοντικής βιωσιμότητας. Έρευνες δείχνουν (Brinia & Notis, 2020) ότι οι μαθητές αναγνωρίζουν τη σημασία των φόρων και της κρατικής παρέμβασης στην αντιμετώπιση περιβαλλοντικών προβλημάτων, αλλά συχνά δεν είναι πρόθυμοι να αλλάξουν τις προσωπικές τους καταναλωτικές συνήθειες.

Τέλος, ο οικονομικός εγγραμματισμός δεν αφορά μόνο στη σχολική εκπαίδευση, αλλά και στην οικογένεια. Μελέτες δείχνουν (Brinia & Notis, 2020) ότι οι γονείς διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στην οικονομική εκπαίδευση των παιδιών, καθώς οι οικονομικές τους αντιλήψεις και συμπεριφορές επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά τους κατανοούν και διαχειρίζονται τα οικονομικά τους. Ωστόσο, οι ίδιες έρευνες αποκαλύπτουν ότι σημαντικά τμήματα του πληθυσμού έχουν χαμηλό επίπεδο οικονομικής παιδείας, γεγονός που επηρεάζει αρνητικά τη μακροπρόθεσμη οικονομική τους σταθερότητα.

Η ενίσχυση του οικονομικού εγγραμματισμού από το πρώτο κιόλας σκαλί της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Α' Γυμνασίου) είναι κρίσιμης σημασίας για τη δημιουργία μελλοντικών πολιτών που θα μπορούν να λαμβάνουν τεκμηριωμένες οικονομικές αποφάσεις, να διαχειρίζονται υπεύθυνα τα οικονομικά τους και να συμβάλουν στη γενικότερη οικονομική ευημερία της κοινωνίας.

Ο μαθητικός οικονομικός διαγωνισμός στην Α' Γυμνασίου, που υλοποιείται εδώ και τρία χρόνια από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, αποτελεί μια πολύτιμη ευκαιρία από την αρχή της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για την οικονομική εκπαίδευση, στοχεύοντας στην προσωπική ανάπτυξη των μαθητών, την ενίσχυση του ρόλου των εκπαιδευτικών, την εξωστρέφεια των σχολικών μονάδων και την καλλιέργεια της ιδιότητας του ενεργού και οικονομικά σκεπτόμενου πολίτη.

Μέσα από τη συμμετοχή τους στον μαθητικό οικονομικό διαγωνισμό, οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να διαπραγματευτούν και να κατανοήσουν θεμελιώδεις λειτουργίες του οικονομικού συστήματος, τις οποίες θα κληθούν να εφαρμόσουν ως ενήλικες. Παράλληλα, ενισχύουν την κριτική τους σκέψη, τις επικοινωνιακές τους δεξιότητες και την αυτοπεποίθησή τους, ενώ καλλιεργούν την οικονομική τους αυτονομία. Ο μαθητικός οικονομικός διαγωνισμός τους επιτρέπει να αναπτύξουν δεξιότητες που είναι απαραίτητες για τη διαχείριση των οικονομικών της οικογένειάς τους, ενισχύοντας την ανεξαρτησία και την αυτάρκειά τους. Επιπλέον, μέσω της διαδικτυακής επικοινωνίας με συνομηλίκους από διάφορες περιοχές της Ελλάδας, ανταλλάσσουν ιδέες, εμπειρίες και προσεγγίσεις, γεγονός που ενισχύει τη δημιουργικότητα, τη φαντασία και την ευγενή άμιλλα.

Οι εκπαιδευτικοί που διδάσκουν το μάθημα «οικιακή οικονομία», προετοιμάζοντας τους μαθητές τους, εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους και βελτιώνουν τις διδακτικές και συμβουλευτικές τους δεξιότητες. Μέσα από τη εκπαιδευτική διαδικασία, αποκτούν νέες εμπειρίες, ενισχύουν τις δεξιότητες συνεργασίας και εφαρμόζουν σύγχρονες εκπαιδευτι-

κές τεχνικές. Ο μαθητικός διαγωνισμός αποτελεί επίσης μια ευκαιρία για την αναβάθμιση των τεχνολογικών τους γνώσεων, καθώς απαιτεί τη σύνδεση της διδασκαλίας με τις σύγχρονες οικονομικές και ψηφιακές απαιτήσεις.

Η εξωστρέφεια της σχολικής μονάδας ενισχύεται σημαντικά μέσω του μαθητικού οικονομικού διαγωνισμού, καθώς το σχολείο μετασχηματίζεται σε έναν χώρο ανοικτών οριζόντων, που προάγει τη βιωματική μάθηση και την ενεργητική συμμετοχή. Μέσα από τη συμμετοχή, δημιουργούνται νέες ευκαιρίες συνεργασίας με άλλες σχολικές κοινότητες και το σχολείο αποκτά πιο δυναμική παρουσία στην τοπική κοινωνία.

Παράλληλα, ενισχύεται η επαφή του σχολείου με τους γονείς των μαθητών, συμβάλλοντας έτσι στη δημιουργία μιας πιο συνεκτικής και δραστήριας εκπαιδευτικής κοινότητας που αποτελεί άλλωστε και έναν παράγοντα που βοηθά στην ενίσχυση της αυτοαξιολόγησης της σχολικής μονάδας που γίνεται τον Ιούνιο.

Συνοπτικά, ο μαθητικός οικονομικός διαγωνισμός πιστεύουμε ότι συμβάλλει στην ενίσχυση της οικονομικής σκέψης και του οικονομικού εγγραμματισμού των μαθητών, καλλιεργώντας την ιδιότητα του ενεργού πολίτη από τα αρχικά βήματα των μαθητών/τριών στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Από τις πρώτες τάξεις του Γυμνασίου, οι μαθητές μπορούν να αποκτούν τα εφόδια για να λαμβάνουν υπεύθυνες οικονομικές αποφάσεις, κατανοώντας καλύτερα την οικονομία και την αξία της φορολογικής συνειδησης. Αυτή η κατανόηση τους προετοιμάζει για τη διαμόρφωση μιας μελλοντικά συνειδητοποιημένης και υπεύθυνης κοινωνίας, στην οποία οι οικονομικοί πόροι θα μπορούν να διαχειρίζονται από τα άτομα με ορθολογικό και βιώσιμο τρόπο.

Η ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, ο οικονομικός εγγραμματισμός αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα εφόδια που μπορεί να αποκτήσει ένας μαθητής από το σχολείο, καθώς του επιτρέπει να κατανοήσει τις βασικές αρχές που διέπουν τη σύγχρονη οικονομία και να λάβει υπεύθυνες οικονομικές αποφάσεις στη ζωή του. Ο Πανελλήνιος Μαθητικός Οικονομικός Διαγωνισμός του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, που υποστηρίζεται από το Εργαστήριο Οικονομικής Ανάλυσης και Πολιτικής και το Εργαστήριο Μάνατζμεντ & Δημόσιας Διοίκησης της Σχολής Κοινωνικών Επιστημών, μέσα από θεματικές που σχετίζονται με τον οικογενειακό προϋπολογισμό, την επιχειρηματικότητα και την καταναλωτική συμπεριφορά, επιδιώκει με την υποστήριξη των εκπαιδευτικών να συμβάλει ουσιαστικά στην προώθηση του οικονομικού εγγραμματισμού ήδη από την Α' Γυμνασίου.

Σύμφωνα με σχετική έρευνα (Brinia, Notis et al 2020) που διεξήχθη μεταξύ μαθητών Α' Γυμνασίου στην Ελλάδα το έτος 2019, αποκαλύφθηκε ότι η κατανόηση βασικών οικονομικών εννοιών είναι αρκετά περιορισμένη. Οι μαθητές αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην κατανόηση θεμελιωδών αρχών, όπως η σπανιότητα των πόρων, η ανεργία, οι φορολογικές υποχρεώσεις και η επιχειρηματικότητα. Πρόκειται για μία από τις πρώτες σχετικές έρευνες στη χώρα μας, η οποία διεξήχθη μέσω ερωτηματολογίου σε 203 μαθητές/τριες από επτά σχολεία (ένα ιδιωτικό και έξι δημόσια) κατά το διάστημα Ιανουαρίου-Μαρτίου 2019. Στην έρευνα συμμετείχαν επιπλέον και 23 εκπαιδευτικοί, οι οποίοι κλήθηκαν να

εκφράσουν τις απόψεις τους σχετικά με τη σημασία της οικονομικής εκπαίδευσης στο σχολείο. Η έρευνα εξέτασε τον βαθμό κατανόησης θεμελιωδών οικονομικών όρων, όπως:

- Σπανιότητα των πόρων και το βασικό οικονομικό πρόβλημα
- Συντελεστές παραγωγής
- Ανεργία και εργατικό δυναμικό
- Φορολογία & φορολογική συνειδηση
- Επιτόκια και τραπεζικές καταθέσεις
- Οικογενειακός προϋπολογισμός και καταναλωτικές επιλογές
- Επιχειρηματικότητα και κοινωνική ευθύνη

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι πολλοί μαθητές έχουν ελλιπή κατανόηση βασικών οικονομικών εννοιών. Ενδεικτικά αναφέρονται:

- Το 30,7% των μαθητών δεν γνώριζε ότι το «χρήμα» δεν είναι συντελεστής παραγωγής.
- Το 32% δεν ήξερε τον ορισμό του 'εργατικού δυναμικού'.
- Ένας στους τρεις μαθητές δεν μπορούσε να υπολογίσει τον τόκο μιας τραπεζικής κατάθεσης, ενώ 44% απέτυχε σε βασικό υπολογισμό αύξησης μισθού.
- Σχεδόν το 25% των μαθητών θεωρούσε ότι το φορολογικό σύστημα θα έπρεπε να είναι αναλογικό και όχι προοδευτικό, γεγονός που δείχνει έλλειψη κατανόησης της φορολογικής πολιτικής.
- Στην ερώτηση για τις επιπτώσεις της κατανάλωσης στο περιβάλλον, 66% των μαθητών αναγνώριζε ότι οι φυσικοί πόροι δεν είναι απεριόριστοι, ενώ 62,6% συμφωνούσε με την επιβολή φόρου στις πλαστικές σακούλες.

Αντικείμενο εξέτασης της έρευνας αποτέλεσαν και οι απόψεις των 23 εκπαιδευτικών που συμμετείχαν.

Πιο συγκεκριμένα:

- Το 47,8% των εκπαιδευτικών δήλωσε ότι οι μαθητές τους έχουν χαμηλό επίπεδο οικονομικού εγγραμματισμού.
- Το 70% δίδασκε οικονομικά μαθήματα για πάνω από 6 χρόνια, ενώ το 91% εργαζόταν σε δημόσια σχολεία.
- Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι η έλλειψη οικονομικής παιδείας οφείλεται σε ανεπάρκεια του εκπαιδευτικού συστήματος και στην έλλειψη χρηματοοικονομικής παιδείας των οικογενειών.
- Το 73,9% των καθηγητών απάντησε ότι δεν παρατηρούνται σημαντικές διαφορές ως προς το φύλο στην οικονομική κατανόηση, αν και το 26,1% ανέφερε ότι τα αγόρια δείχνουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τα οικονομικά.
- Σχεδόν όλοι οι εκπαιδευτικοί συμφωνούν ότι το μάθημα της Οικιακής Οικονομίας δεν επαρκεί για την οικονομική εκπαίδευση των μαθητών και ότι απαιτείται ενίσχυση του σχετικού προγράμματος σπουδών.

Η έρευνα καταλήγει στο ότι η χαμηλή οικονομική παιδεία των μαθητών μπορεί να έχει μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στην οικονομική τους συμπεριφορά ως ενήλικες. Προτείνει την ενίσχυση της οικονομικής εκπαίδευσης στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, την ενσωμάτωση βιωματικών προγραμμάτων και τη διασύνδεση της οικονομικής γνώσης με τις σύγχρονες τεχνολογικές και κοινωνικές προκλήσεις. Παράλληλα, άλλες έρευνες (Remund, 2010) δείχνουν ότι η ελλιπής οικονομική εκπαίδευση σχετίζεται με λανθασμένες οικονομικές αποφάσεις στην ενήλικη ζωή, οδηγώντας σε προβλήματα διαχείρισης εισοδήματος, υπερχρέωσης και οικονομικής αστάθειας. Ο Πανελλήνιος Μαθητικός Οικονομικός

Διαγωνισμός (ΠΑΜΟΔ) στην Α' Γυμνασίου που διοργανώνεται από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, έρχεται να καλύψει αυτό το κενό στο Γυμνάσιο, παρέχοντας στους μαθητές τις απαραίτητες οικονομικές γνώσεις και δεξιότητες. Μέσα από συγκεκριμένες οικονομικές θεματικές που σχετίζονται με το αναλυτικό πρόγραμμα του μαθήματος της Οικιακής Οικονομίας, οι μαθητές έρχονται σε επαφή με τις βασικές αρχές της οικονομικής διαχείρισης, όπως θα παρουσιασθεί πιο αναλυτικά στην επόμενη ενότητα.

Η σημασία του οικονομικού εγγραμματισμού επεκτείνεται και πέρα από τη σχολική τάξη. Έρευνες έχουν δείξει ότι οι νέοι που είναι οικονομικά εγγράμματοι είναι πιο ικανοί να διαχειριστούν προσωπικούς και οικογενειακούς πόρους, να λαμβάνουν στρατηγικές αποφάσεις για αποταμίευση και επενδύσεις, καθώς και να αποφεύγουν παγίδες υπερχρέωσης. Παράλληλα, η εκπαίδευση στην οικονομία συμβάλλει στη διαμόρφωση πολιτών με αυξημένη φορολογική συνείδηση, στοιχείο απαραίτητο για τη σωστή λειτουργία της κοινωνίας και της οικονομίας.

Η ανάγκη για ενίσχυση της οικονομικής παιδείας στο σχολείο είναι πλέον επιτακτική, καθώς η σύγχρονη κοινωνία χρειάζεται πολίτες που να διαθέτουν τις απαραίτητες γνώσεις για να λαμβάνουν υπεύθυνες οικονομικές αποφάσεις.

Ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΜΑΘΗΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΑΝΟΙΚΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ: ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Ο ΠΑΜΟΔ στην Α' Γυμνασίου διοργανώνεται από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπι-

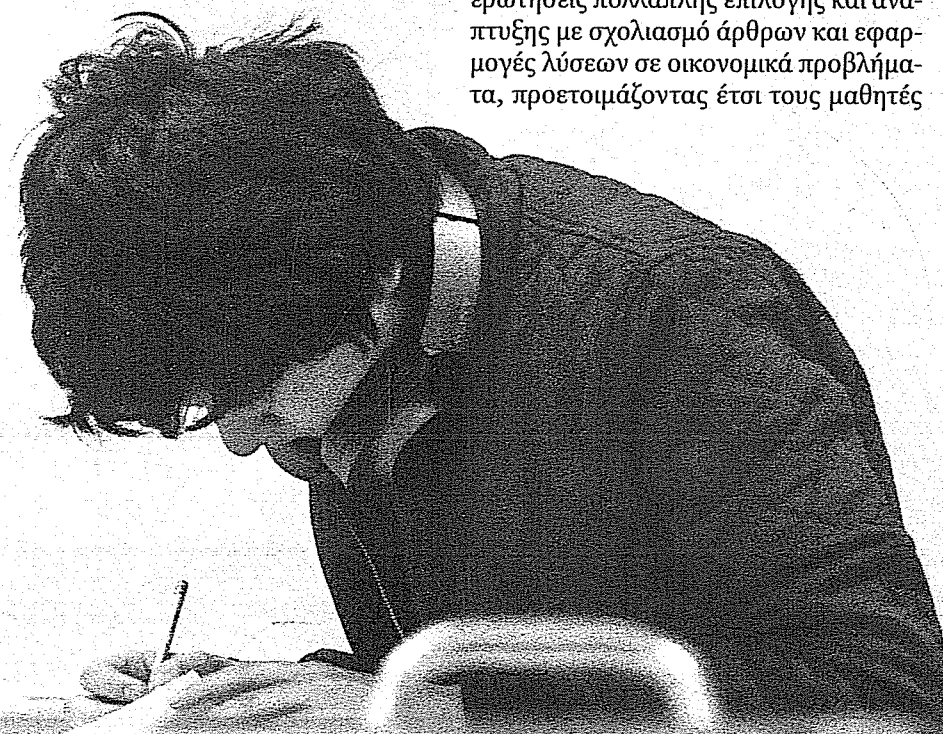
στήμιο και το Πρόγραμμα Παιδαγωγικής και Διδακτικής Επάρκειας και ειδικότερα από τη θεματική ενότητα «Διδακτική Οικονομικών, Διοίκησης και Εκπαιδευτική Αξιολόγηση» με τη συμμετοχή οικονομολόγων-εκπαιδευτικών και Γυμνασίων της χώρας.

Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο του μαθήματος της Οικιακής Οικονομίας στην Α' Γυμνασίου και σύμφωνα με το αναλυτικό πρόγραμμα του μαθήματος, αναπτύσσεται το χειμερινό εξάμηνο από την Θεματική Ενότητα ΠΔΕ02- Διδακτική Οικονομικών, Διοίκησης και Εκπαιδευτική Αξιολόγηση, το κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό με αξιοποίηση σχετικής ελληνικής και ξενόγλωσσας αρθρογραφίας και βιβλιογραφίας, για μία-δυο ώρες διδασκαλίας με ενεργητικές διδακτικές μεθόδους και με μαθητοκεντρικό προσανατολισμό (ανάπτυξη κριτικής σκέψης, ενεργός συμμετοχή, διδασκαλία σε ομάδες κ.λπ.).

Το υλικό αυτό αποτελεί το εκπαιδευτικό υλικό του πανελλήνιου μαθητικού οικονομικού διαγωνισμού στην Α' Γυμνασίου για την επόμενη σχολική χρονιά.

Έτσι, κάθε σχολική χρονιά ο μαθητικός οικονομικός διαγωνισμός αναφέρεται σε ένα οικονομικό θέμα σύμφωνα με το πρόγραμμα σπουδών του μαθήματος της Οικιακής Οικονομίας. Σκοπός του διαγωνισμού αποτελεί η ενίσχυση της οικονομικής αντίληψης των μαθητών Γυμνασίου. Οι μαθητές θα μάθουν πώς μπορούν να διαχειρίζονται σωστά τα οικονομικά τους, να ιεραρχούν τις ανάγκες τους, να αποφεύγουν την υπερκατανάλωση και να υιοθετούν βιώσιμες πρακτικές. Παράλληλα, θα εξοικειωθούν με έννοιες όπως ο οικογενειακός προϋπολογισμός, η έρευνα αγοράς, η αποταμίευση κ.λπ.

Ως προς την δομή του, ο μαθητικός οικονομικός διαγωνισμός περιλαμβάνει ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής και ανάπτυξης με σχολιασμό άρθρων και εφαρμογές λύσεων σε οικονομικά προβλήματα, προετοιμάζοντας έτσι τους μαθητές

για ορθές οικονομικές αποφάσεις και πιθανή επαγγελματική ενασχόληση με τον χώρο της οικονομίας. Στον παρακάτω πίνακα (Πίνακας 1), παρουσιάζονται τα θέματα και των τριών Μαθητικών Οικονομικών Διαγωνισμών στην Α' Γυμνασίου που διοργανώθηκαν τα αντίστοιχα σχολικά έτη από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο:

Πίνακας 1: Θέματα Διαγωνισμών ανά σχολικό έτος

Σχολικό Έτος	Διαγωνισμός	Θέμα
2022-2023	1ος ΠΑΜΟΔ	Οικογενειακός Προϋπολογισμός και Βιωσιμότητα
2023-2024	2ος ΠΑΜΟΔ	Η ιδέα του επιχειρείν στην Α' Γυμνασίου
2024-2025	3ος ΠΑΜΟΔ	Ο ρόλος της διαφήμισης στη διαμόρφωση της καταναλωτικής συμπεριφοράς στη σύγχρονη οικονομία

Τα παραπάνω θέματα ενσωματώνουν τη συνολική αξία του διαγωνισμού. Μέσω αυτών των θεμάτων, οι μαθητές προσπάθησαν να έρθουν σε επαφή με θεμελιώδεις οικονομικές έννοιες με στόχευση ως εξής:

Στον 1ο ΠΑΜΟΔ (2022-2023), δόθηκε στους μαθητές η ευκαιρία να κατανοήσουν τη σημασία του οικονομικού προγραμματισμού στην καθημερινή ζωή και να αναπτύξουν δεξιότητες διαχείρισης χρημάτων. Στον 2ο διαγωνισμό (2023-2024), οι μαθητές ήρθαν σε επαφή με τις βασικές αρχές της επιχειρηματικότητας, καλλιεργώντας την καινοτομία και την πρωτοβουλία. Ο 3ος ΠΑΜΟΔ (2024-2025), συνέβαλλε στην κατανόηση της δύναμης της διαφήμισης από τους μαθητές, στην ανάπτυξη της κριτικής τους σκέψης απέναντι στα καταναλωτικά πρότυπα και στο να γίνουν περισσότερο συνειδητοποιημένοι καταναλωτές. Κάθε ένα από τα θέματα των μαθητικών διαγωνισμών φαίνεται να συνέβαλε ως ερέθισμα στην ανάπτυξη των οικονομικών γνώσεων και δεξιοτήτων των μαθητών, προσφέροντάς τους χρήσιμα εφόδια για το μέλλον.

Ο ΠΑΜΟΔ του ΕΑΠ έχει ως στόχο να αποτελέσει μακροχρόνια έναν ουσιαστικό παράγοντα στην ανάπτυξη του οικονομικού εγγραμματισμού στην Ελλάδα. Μέσα από τις βιωματικές δραστηριότητες και τη διαδραστική προσέγγιση που προωθεί, δημιουργεί μια εκπαιδευτική διαδικασία που όχι μόνο μπορεί να ενισχύσει τις γνώσεις των μαθητών, αλλά

ταυτόχρονα να μπορεί να τους βοηθά να αναπτύξουν δεξιότητες ζωής. Αυτή η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη θα μπορεί να επιτρέψει στους μαθητές να κατανοήσουν τις πραγματικές προεκτάσεις των οικονομικών αποφάσεων και να αποκτήσουν μια σχέση με την οικονομία.

Τέλος, ο ΠΑΜΟΔ μπορεί να προσφέρει μια μοναδική ευκαιρία στους μαθητές να αναπτύξουν αυτές τις δεξιότητες, συμβάλλοντας στη δημιουργία μιας νέας γενιάς ενημερωμένων και συνειδητοποιημένων πολιτών, οι οποίοι θα είναι ικανοί να ανταποκριθούν στις προκλήσεις της εγχώριας και παγκόσμιας οικονομίας.

ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ ΣΤΟΝ ΠΑΜΟΔ

Η συνεχώς αυξανόμενη συμμετοχή των μαθητών της Α' Γυμνασίου στον ΠΑΜΟΔ του ΕΑΠ αποδεικνύει το έντονο ενδιαφέρον μαθητών, των εκπαιδευτικών και των σχολείων για την οικονομική εκπαίδευση και αναδεικνύει τη σημασία του μαθητικού οικονομικού διαγωνισμού ως

ένα σημαντικό εκπαιδευτικό εργαλείο καλλιέργειας στους μαθητές της οικονομικής σκέψης και του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού.

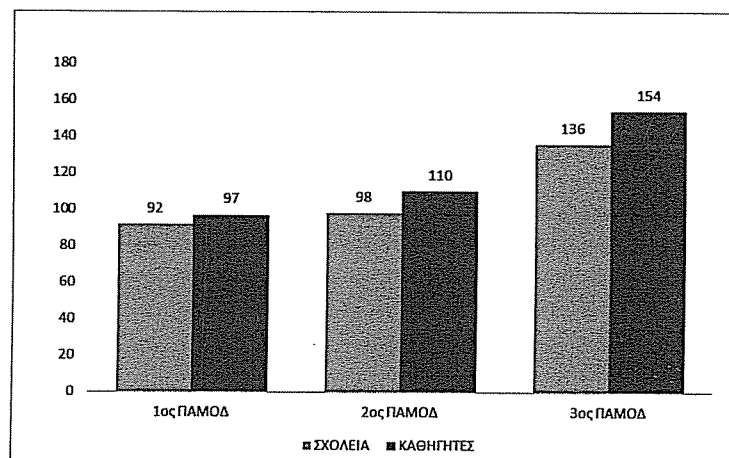
Επιπλέον, η σταθερή άνοδος των συμμετοχών κάθε χρόνο καταδεικνύει γενικότερα την ανάγκη για ενίσχυση της διδασκαλίας των οικονομικών εννοιών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και τη διασύνδεσή τους με τις πραγματικές οικονομικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι μαθητές στην καθημερινότητά τους.

Τα *Γραφήματα 1 και 2* αποτυπώνουν τη σημαντική αυτή αυξητική τάση των αιτήσεων ανά έτος, επιβεβαιώνοντας

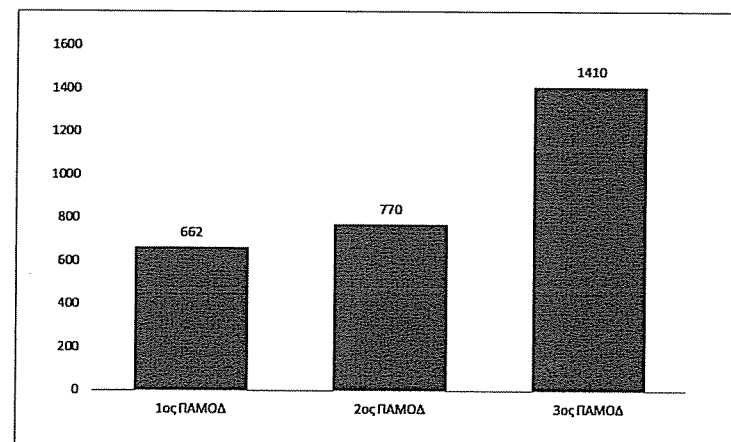
τον καθοριστικό ρόλο του διαγωνισμού στη διαμόρφωση μιας γενιάς οικονομικά εγγράμματων και υπεύθυνων πολιτών.

Η στατιστική ανάλυση των δεδομένων συμμετοχής στον Πανελλήνιο Μαθητικό Οικονομικό Διαγωνισμό (ΠΑΜΟΔ) αποκαλύπτει μια συνεχή αυξητική τάση στις αιτήσεις τόσο από σχολικές μονάδες όσο και από εκπαιδευτικούς και μαθητές.

Τα ανωτέρω στοιχεία επιβεβαιώνουν τη διαρκώς αυξανόμενη απήχηση του μαθητικού οικονομικού διαγωνισμού στη σχολική κοινότητα του Γυμνασίου και υπογραμμίζουν την ανάγκη για ενίσχυση

Γράφημα 1:
Αιτήσεις καθηγητών
και σχολείων 1ο-3ο
ΠΑΜΟΔ

Γράφημα 2:
Αιτήσεις μαθητών
1ο-3ο ΠΑΜΟΔ

της οικονομικής εκπαίδευσης, καθώς η ανταπόκριση αποκαλύπτει τη δίψα των μαθητών για οικονομικές γνώσεις που να μπορούν να συνδέονται άμεσα με τη σύγχρονη οικονομική πραγματικότητα.

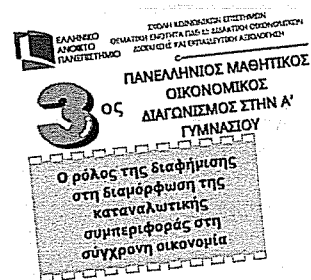
Κάποιες συνολικές παρατηρήσεις που μπορούν να διατυπωθούν από την μελέτη των ποσοτικών στοιχείων των τριών σχολικών ετών που αφορούν στον ΠΑΜΟΔ στην Α' Γυμνασίου που διοργανώνεται από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, είναι συνοπτικά οι παρακάτω:

Από τα στοιχεία των αιτήσεων, φαίνεται ότι ο ΠΑΜΟΔ του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου κερδίζει συνεχώς έδαφος μέσα στην σχολική κοινότητα, με ολοένα και περισσότερους μαθητές και εκπαιδευτικούς του Γυμνασίου να εκδηλώνουν ενδιαφέρον για τη συμμετοχή τους. Η αύξηση των αιτήσεων σε όλες τις κατηγορίες καταδεικνύει πως ο μαθητικός οικονομικός διαγωνισμός έχει αρχίσει να γίνεται ένας θεσμός που προάγει τη γνώση και την κατανόηση της Οικονομικής Επιστήμης σε μαθητές σχολικής ηλικίας. Παρατηρούμε μια αυξανόμενη συμμετοχή των μαθητών η οποία είναι σημαντική. Το γεγονός αυτό δείχνει ότι οι μαθητές αντιλαμβάνονται την προστιθέμενη αξία που τους προσφέρει ο οικονομικός διαγωνισμός, είτε μέσω της απόκτησης οικονομικών γνώσεων είτε ως μια ευκαιρία να αναπτύξουν δεξιότητες ζωής όπως η κριτική οικονομική σκέψη, η ανάλυση δεδομένων και η λήψη οικονομικών αποφάσεων. Παράλληλα, αυτή η τάση μπορεί να αντανakλά και μια ευρύτερη αναγνώριση της σημασίας της οικονομικής παιδείας στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση δεδομένου ότι η Οικονομία επηρεάζει πολλούς τομείς της καθημερινής ζωής των ατόμων, από την προσωπική διαχείριση των χρημάτων έως την κατανόηση κοινωνικοοικονομικών εξελίξεων.

Η αύξηση της συμμετοχής των σχολικών μονάδων από όλα τα γεωγραφικά μέρη της Ελλάδας τα τρία τελευταία χρόνια κατά 48% δείχνει ότι ο ΠΑΜΟΔ διευρύνεται και αποκτά μεγαλύτερη γεωγραφική και εκπαιδευτική απήχηση. Όλο και περισσότερα σχολεία εντάσσουν τη συμμετοχή τους στον μαθητικό οικονομικό διαγωνισμό του ΕΑΠ στις εκπαιδευτικές τους δράσεις, πιθανώς αναγνωρίζοντας τη συμβολή του στη βελτίωση του γνωστικού επιπέδου των μαθητών και στην προετοιμασία τους για μελλοντικές ακαδημαϊκές ή επαγγελματικές επιλογές.

Η αύξηση των αιτήσεων από τους εκπαιδευτικούς κατά 58% υποδηλώνει ότι οι ίδιοι οι διδάσκοντες βλέπουν τον μαθητικό οικονομικό διαγωνισμό όχι μόνο ως μια εκπαιδευτική ευκαιρία για τους μαθητές τους αλλά και για τους ίδιους ως ένα εκπαιδευτικό εργαλείο που μπορεί να ενισχύσει τη διδασκαλία της Οικονομίας στα σχολεία. Η ενίσχυση της συμμετοχής των εκπαιδευτικών μπορεί επίσης να αντανakλά την αυξανόμενη ανάγκη για ενσωμάτωση της οικονομικής παιδείας στο σχολικό πρόγραμμα, καθώς και την επιθυμία των εκπαιδευτικών να επιμορφωθούν περαιτέρω και να ανταποκριθούν στις σύγχρονες απαιτήσεις της εκπαίδευσης. Έτσι αποτελεί και ένα εφελκυστικό επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών του Γυμνασίου.

Συνολικά, τα παραπάνω δεδομένα επιβεβαιώνουν τη διαρκώς αυξανόμενη

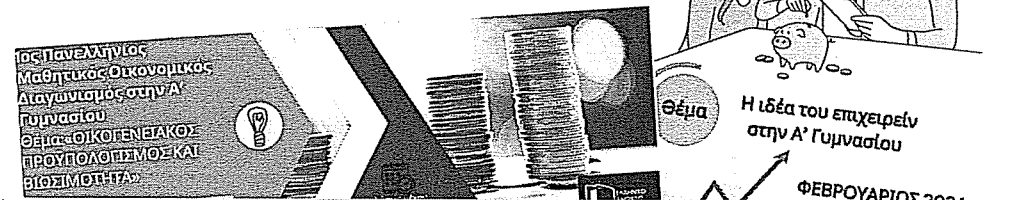
δυναμική του μαθητικού οικονομικού διαγωνισμού στην Α' Γυμνασίου του ΕΑΠ, ο οποίος δεν αποτελεί πλέον μια περιφερειακή ή δοκιμαστική πρωτοβουλία, αλλά έναν θεσμό που μπορεί να συμβάλει ενεργά στη διάδοση της Οικονομικής Επιστήμης στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Πιστεύουμε ότι αν αυτή η τάση συνεχιστεί, ο ΠΑΜΟΔ έχει τη δυνατότητα να εξελιχθεί στο Γυμνάσιο σε έναν από τους πιο δυναμικούς μαθητικούς οικονομικούς διαγωνισμούς εκπαιδευτικού χαρακτήρα, προσελκύοντας έτσι ακόμα μεγαλύτερο αριθμό μαθητών, σχολείων και εκπαιδευτικών στο μέλλον.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

- ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συμπερασματικά, η αξία των οικονομικών μαθημάτων στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση, όπως φαίνεται και από την αυξανόμενη συμμετοχή των μαθητών στον Πανελλήνιο Μαθητικό Οικονομικό Διαγωνισμό στην Α' Γυμνασίου του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, είναι σημαντική αφού φαίνεται ότι μέσω

στοχευμένων εκπαιδευτικών δράσεων όπως ένας μαθητικός οικονομικός διαγωνισμός θα μπορούσε να συμβάλει στην προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη των μαθητών. Γενικά, η απόκτηση οικονομικών γνώσεων που δεν περιορίζεται μόνο στη θεωρία, αλλά ενισχύεται και μέσα από εκπαιδευτικές δράσεις όπως π.χ. η συμμετοχή σε έναν μαθητικό οικονομικό διαγωνισμό μπορεί να ενδυναμώσει τις δεξιότητες των μαθητών που απαιτούνται σε ένα πρώτο επίπεδο οικονομικής γνώσης για την υπεύθυνη διαχείριση των προσωπικών τους οικονομικών, την ανάπτυξη της κριτικής οικονομικής σκέψης και γενικά την ενημερότητά τους απέναντι στις σύγχρονες κοινωνικές και οικονομικές προκλήσεις.

ΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ

Δρ Βασιλική Μπρίνια, Διδάσκουσα Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών. Πρόεδρος της Οργανωτικής Επιτροπής του Πανελλήνιου Μαθητικού Οικονομικού Διαγωνισμού στην Α' Γυμνασίου του Προγράμματος Παιδαγωγικής και Διδακτικής Επάρκειας του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου • Καθηγητής **Αθανάσιος Μιχιώτης**, Αντιπρύτανης Έρευνας και Καινοτομίας, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πρόεδρος της Επιστημονικής Επιτροπής του Πανελλήνιου Μαθητικού Οικονομικού Διαγωνισμού στην Α' Γυμνασίου • Καθηγήτρια **Χριστίνα Διακάκη**, Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Μέλος της Επιστημονικής Επιτροπής του Πανελλήνιου Μαθητικού Οικονομικού Διαγωνισμού στην Α' Γυμνασίου • Καθηγήτρια **Ελένη Σφακιανάκη**, Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Μέλος της Επιστημονικής Επιτροπής του Πανελλήνιου Μαθητικού Οικονομικού Διαγωνισμού στην Α' Γυμνασίου.

Πιστεύουμε ότι μέσα από την ενισχυμένη διδασκαλία των οικονομικών μαθημάτων στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση μπορεί να επιτευχθεί η συνεχής και ανά τάξη εξοικείωση των μαθητών με έννοιες όπως η αποταμίευση, η επένδυση, η επιχειρηματικότητα, η έρευνα αγοράς και γενικότερα να βοηθηθούν οι μαθητές στην κατανόηση των μηχανισμών της οικονομίας. Έτσι οι μαθητές θα μπορούν να προετοιμάζονται κατάλληλα ώστε να γίνουν ενεργοί και μελλοντικά υπεύθυνοι πολίτες, ικανοί να λαμβάνουν ενημερω-

μένες και ορθολογικές οικονομικές αποφάσεις.

Εντέλει, μπορεί κάποιος να ισχυριστεί ότι η ενίσχυση της οικονομικής σκέψης στις σχολικές κοινότητες θα μπορούσε να συμβάλει όχι μόνο στην ατομική ευημερία των μαθητών και μελλοντικών πολιτών αλλά και στη διαμόρφωση μιας περισσότερο συνειδητοποιημένης και ώριμης κοινωνίας, έτοιμη να αντιμετωπίσει τις οικονομικές και κοινωνικές προκλήσεις του 21ου αιώνα.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Brinia, V., & Notis, A. (2020). *The degree of understanding basic economic concepts on the 1st grade of the Greek junior high school*. Journal of Education and Teaching Methodology, 1(1), 1-18. <http://dx.doi.org/10.33832/jetm.2020.1.1.01>
- Μπρίνια, Β., Νότης, Α., Βασιλοπούλου, Χ., Νταντάσιου, Ε., Βασιλείου, Χ., & Δήμος, Α. (2020). *Σε τι βαθμό οι Έλληνες μαθητές της Α' Γυμνασίου κατανοούν βασικές οικονομικές έννοιες*; Περιοδικό Ξενοφών, 5, 112-119.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2014) PISA 2012 results: Students and money: Financial literacy skills for the 21st century (Vol. VI). In: PISA. Paris: OECD Publishing. Available at: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264208094-en>
- Braunstein, S., and Welch, C., "Financial literacy: An overview of practice, research, and policy", Federal Reserve Bulletin, vol. 88, (2002), pp. 445-457.
- McCormick, M. H., "The effectiveness of youth financial education: A review of the literature", Journal of Financial Counseling and Planning, vol. 20, no. 1, (2009).
- Grody, A. D., Grody, D., Kromann, E., and Sutliff, J., "A financial literacy and financial services program for elementary school grades-Results of a pilot study", (2008), Retrieved May 22, 2019, from <http://ssrn.com/abstract=1132388>
- Carlin, B. I., and Robinson, D. T., "What Does Financial Literacy Training Teach Us?", National Bureau of Economic Research, Working Paper Series No. 16271 (August), (2010).
- Walstad, William B., Ken Rebeck, and Richard A. MacDonald, "The Effects of Financial Education on the Financial Knowledge of High School Students", Journal of Consumer Affairs, vol. 44, no. 2, 2010 June 1, pp. 336-357.
- Varcoe, K. P., Allen Martin, Zana Devitto, and Charles Go, "Using A Financial Education Curriculum for Teens", Journal of Financial Counseling and Planning, vol. 16, no. 1, (2005), pp. 63-71.
- Erner, C., Goedde-Menke, M., and Oberste, M., "Financial literacy of high school students: Evidence from Germany", The Journal of Economic Education, vol. 47, no. 2, (2016), pp. 95-105.
- Mandell, L., & Klein, L. S., "The impact of financial education on subsequent financial behaviour", Journal of Financial Counselling and Planning, vol. 20, (2009), pp. 15-24.
- Remund, D. L., "Financial literacy explicated: The case for a clearer definition in an increasingly complex economy", Journal of Consumer Affairs, vol. 44, no. 2, (2010), pp. 276-295. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01169.x>
- Henager, R., and Cude, B. J., "Financial Literacy and Long-and Short-Term Financial Behavior in Different Age Groups", Journal of Financial Counseling and Planning, vol. 27, no. 1, (2016), pp. 3-19

Get Involved

8ο Συνέδριο Προσομοίωσης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας για φοιτητές

του Ευάγγελου Καντά

Ο νεανικός μη κερδοσκοπικός οργανισμός της Get Involved, διοργάνωσε με μεγάλη επιτυχία το 8ο Συνέδριο Προσομοίωσης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) για φοιτητές, από τις 22 έως τις 25 Νοεμβρίου στους χώρους της Τράπεζας της Ελλάδος (22/11), του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών (23-24/11), και του Μικρού Χρηματιστηρίου της Εθνικής Τράπεζας (25/11).

Συνολικά, μέσα από τις καινοτόμες διαδικασίες του Συνεδρίου, δόθηκε η ευκαιρία στους φοιτητές να έρθουν σε επαφή με σύγχρονα οικονομικά ζητήματα της Ζώνης του Ευρώ. Το Συνέδριο, το οποίο απευθύνεται σε φοιτητές όλων των βαθμίδων, αποτέλεσε μια μοναδική ευκαιρία για τους συμμετέχοντες να βιώσουν από κοντά τις προκλήσεις και τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων της ΕΚΤ. Οι φοιτητές είχαν την ευκαιρία την πρώτη μέρα (Training Day) να έρθουν σε επαφή με ακαδημαϊκούς και επαγγελματίες του χρηματοπιστωτικού κλάδου, οι οποίοι μοιράστηκαν τις εμπειρίες τους, προσφέροντας πολύτιμη καθοδήγηση και γνώση στους συμμετέχοντες. Τις επόμενες τρεις ημέρες, οι συνέδριοι, συνδυάζοντας τις γνώσεις που αποκόμισαν από την Training Day και την προσυνεδριακή προετοιμασία, η οποία περιλαμβάνει υλικά μελέτης και κλήσεις προετοιμασίας, κατέληξαν στα τελικά πορίσματα του Συνεδρίου.

8ο Συνέδριο
Προσομοίωσης
της ΕΚΤ

Με την υποστήριξη
ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΚΤ

ΑΘΗΝΑ
22-25
ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2024